

صفحات ۱۱۸ - ۱۰۳

بررسی رابطه عمل به باورهای دینی با احساس امنیت اجتماعی دانشجویان دانشگاه های اراک در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ عباسعلی شهیدی^۱

چکیده

نقش و تاثیر دین در ایجاد آرامش و احساس امنیت و تاکید مبانی نظری موجود بر این موضوع و نیز کافی نبودن تنها تمسک به نیروهای انتظامی و پلیس در ایجاد احساس امنیت و کنترل به ویژه در قشر جوان و دانشجو همواره مورد توجه بوده است. تحقیق حاضر نیز با هدف بررسی رابطه عمل به باورهای دینی با احساس امنیت اجتماعی و دانشجویان دانشگاه های اراک در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ انجام پذیرفت. روش تحقیق توصیفی و از نوع همبستگی و جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان کارشناسی دانشگاه های اراک و نمونه با روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای و مطابق جدول کرجسی و مورگان ۳۷۶ نفر برآورد شد. ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه های عمل به باورهای دینی (معد ۲)، احساس امنیت اجتماعی و باس و پری بود. تحلیل داده ها پس از افت شرکت کنندگان با استفاده از روش همبستگی و رگرسیون چند متغیری بر روی ۳۶۶ نفر (۸۵ نفر دانشگاه اراک، ۱۱۱ نفر پیام نور، ۵۰ نفر علوم پزشکی، ۱۱۷ نفر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک) انجام شد. یافته ها نشان داد رابطه مثبت معنی داری بین عمل به باورهای دینی و احساس امنیت اجتماعی دانشجویان وجود داشته است. با توجه به اینکه عمل به باورهای دینی پیش بینی کننده مناسبی برای احساس امنیت اجتماعی بوده است، می توان با ایجاد زمینه و ارائه راهکارها و آموزش مناسب نسبت به تحکیم آن در دانشجویان اقدام و انجام اعمال و فرایض دینی را به عنوان یکی از روش های ایجاد و بهبود احساس امنیت اجتماعی پیشنهاد نمود.

واژگان کلیدی

عمل به باورهای دینی، امنیت، احساس امنیت اجتماعی.

طرح مسأله

امنیت مجموعه شرایط و وضعیتی است که موجب ثبات و آرامش خاطر در جامعه می‌گردد و شرایط رسیدگی به امور زندگی با کیفیت بهتری را ایجاد می‌کند (حسنوند، ۱۳۹۱). امنیت با بشر زاده شده است و در تاریخ جامعه‌ای وجود نداشته که دیر زمانی فارغ از دغدغه و معضلات امنیتی، روزگاری را سپری کرده باشند. امنیت با توجه به تعریف کلی آن برخوردار از آسودگی و آرامش کامل و دوری از هر گونه خطر و دغدغه مفهومی عمیق و گسترده دارد و معانی و مفاهیم متعددی را در اذهان تداعی می‌کند (نوید نیا، ۱۳۸۵).

جایگاه امنیت در سلسله مراتب نیازها و انگیزه‌های آدمیان، جایگاه خطیری است. تا جایی که خداوند تبارک و تعالی در آیه ۱۲۶ سوره مبارکه ی قدر که مشتمل بر دعای پیامبر بزرگ حضرت ابراهیم (ع) در باره ی سرزمین و مردم مکه می‌باشد، می‌فرماید: «و به یاد آور هنگامی که ابراهیم عرض کرد پروردگارا! این سرزمین را شهر امنی قرار داده و اهل آن را، آن‌ها که ایمان به خدا و روز بازپسین آورده اند از ثمرات (گوناگون) روزی ده ...». این دعا در حالی به پیشگاه الهی عرضه شده است که مکه تدریجاً شکل شهری را به خود گرفته و قبیله جرهم در آنجا ساکن شده بودند و پیدایش زمزم، آن‌جا را قابل سکونت ساخته بود (تفسیر نمونه، ج ۱۰، ص ۳۶۵) و در نتیجه ایشان در دعای خود، اصلی ترین نیاز این اجتماع بزرگ (در آن روزگار) را مد نظر قرار داده و قبل از هر تقاضای دیگری برای آنان درخواست «امنیت» می‌نماید و این خود اشاره ای است به این حقیقت که تا امنیت در شهر یا کشوری حاکم نباشد، فراهم کردن یک اقتصاد سالم ممکن نیست (تفسیر نمونه، ج ۱۰، ص ۴۵۲) و نه تنها اقتصاد سالم که اصولاً برخوردار از یک زندگی انسانی مطلوب بدون وجود امنیت امکان‌ناپذیر است و اگر جایی امن نباشد، قابل سکونت نیست، هر چند تمام نعمت‌های دنیا در آن جمع باشد و اصولاً شهر و دیار و کشوری که فاقد نعمت بزرگ امنیت است، سایر نعمت‌ها را نیز از دست خواهد داد (تفسیر نمونه، ج ۱۰، ص ۳۳۶).

در خاتمه گفتار پیرامون این آیه شریفه، ضمن تذکر این نکته که این درخواست

حضرت ابراهیم (ع) مبنی بر امنیت مکه و اهل آن، در آیه ی ۳۵ سوره ی مبارکه ی ابراهیم نیز تکرار شده که خود بیانگر اهمیت موضوع می باشد، باید گفت که این خواسته ی بزرگ از جانب پروردگار مورد اجابت واقع شده و خداوند دعایش را مستجاب کرد و دعای ابراهیم درباره ی امنیت مکه از دو سو اجابت گردید: هم امنیت تکوینی به آن داده شد، زیرا شهری شد که در طول تاریخ حوادث نا امن کننده کمتر به خود دیده و هم امنیت تشریحی به آن داده شد، یعنی خداوند فرمان داد که همه انسان ها و حتی حیوانات در این سرزمین در امن و امان باشند (تفسیر نمونه، ج ۱۰، ص ۳۳۶).

مقوله امنیت در روایات

امیرالمؤمنین علی(ع) در حدیثی فرموده اند: «بدترین جا برای سکونت جایی است که ساکنین در آن امنیت نداشته باشند» (فرهنگ معارف و معاریف، ج ۲، ص ۵۲۳) و امام صادق (ع) نیز در این باره فرموده اند: «سه چیز است که عموم مردم بدان نیازمند هستند: امنیت، عدالت و فراوانی نعمت» (فرهنگ معارف و معاریف، ج ۲، ص ۵۲۳). همانگونه که از این احادیث دانسته می شود از نظر اولیای الهی که رهبران حقیقی بشریت می باشند، مسأله «امنیت» از چنان اهمیتی برخوردار است که حتی موضوع «عدالت» نیز که خود در ردیف والاترین ارزش های الهی و انسانی قرار دارد، نسبت به آن در درجه دوم قرار دارد؛ چرا که تا امنیت روان و آرامش در جامعه ای برقرار نباشد، برقراری عدالت نیز امری محال و غیرممکن خواهد بود. در واقع پایه ریزی و ایجاد یک تمدن و زندگی انسانی اصیل که «عدالت» یکی از پایه ها و بنیان های آن است، بدون تأمین و برقراری «امنیت» ممکن نیست.

مزلو^۱ در سال ۱۹۴۳ در نظریه انگیزش خود پس از نیازهای فیزیولوژیک مانند گرسنگی و تشنگی بلافاصله ((نیاز ایمنی و امنیت)) را ذکر کرده است (کامران و عبادتی نظریه، ۱۳۸۹).

احساس ناامنی در جامعه، موجب کاهش سطح بهداشت روانی شده و تحقق این ناامنی، سلب اعتماد اجتماعی را پدید می آورد. در چنین شرایطی، جامعه دچار گسست

هایی در شبکه روابط اجتماعی می‌گردد. در واقع احساس ناامنی باعث به وجود آمدن تنش، اضطراب و بی‌قراری و حتی بیماری‌های روانی خواهد شد. با وجود احساس امنیت، فرد از زندگی در محیط اجتماعی خود هراسان و نگران نبوده و در تعامل با محیط اجتماعی خود از سوی دیگران احساس ایمنی می‌کند (بیات، ۱۳۸۸).

پس از امنیت فردی، افراد برای تحقق و تحکیم امنیت و جایگاه خود ناگزیر از عضویت در اجتماعات و گروه‌های مختلف اجتماعی هستند. این سطح از امنیت تحت عنوان امنیت اجتماعی، مورد توجه قرار می‌گیرد. امنیت اجتماعی، نوع و سطحی از اطمینان خاطر است که جامعه و گروه در آن نقش اساسی دارد. امنیت اجتماعی و مولفه‌های آن مانند انسجام گروهی، نظم عمومی، سلامت و مهارت افراد، امید به زندگی و امنیت و هویت، نقش مهمی در بقا و بالندگی ملت‌ها دارد. زیرا بدون وجود امنیت و ثبات در کشورها، پیشرفت، سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف، اعتماد مردم به یکدیگر و به دولت‌ها ممکن نیست (حسنوند و حسنوند ۱۳۹۱).

تامین احساس امنیت اجتماعی تنها با شناخت رفتارهایی صورت می‌گیرد که به افزایش یا کاهش امنیت در سطح ((اجتماع)) منجر می‌گردد. برخی از این رفتارها ممکن است در یک اجتماع احساس ناامنی و هراس را پدید آورده و مانع از توسعه روانی جامعه گردد. با توجه به چند تحقیق و زمینه‌یابی جامعه‌ما با چنین وضعیتی مواجه شده است. نتیجه‌ی یک نظرخواهی از سوی مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران (ایپسا) مبین این نکته می‌باشد که ۸۱ درصد از ایرانیان به گونه‌ای احساس ناامنی می‌کنند (کلاهیچیان، ۱۳۸۴: ۱۵۴). در نظرسنجی دیگری که از سوی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (ناجا) طی سال‌های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ در خصوص سنجش میزان امنیت اجتماعی مراکز استان‌های کشور صورت گرفته است، میانگین احساس ناامنی کل مراکز استان‌های کشور در سال ۱۳۸۳ برابر با ۷۹/۱۵ شده است (همان منبع). مفهومی این چنین مهم که بستر ساز رشد و توسعه همه‌جانبه است، اهمیت غیرقابل‌انکاری در زندگی افراد دارد.

دولت‌ها نیز به نوبه خود تامین احساس امنیت اجتماعی را یکی از وظایف اولیه خود

می دانند، اما تحقیقات نشان می دهد دولت به تنهایی قادر به تامین امنیت نیست. دینداری نقش مهمی در کم کردن بی عدالتی ها و ایجاد احساس یکپارچگی اجتماعی دارد. دین می تواند شعله های خودمحموری و خودپرستی را فرو نشاند و با تمسک به باورهای دینی و گسترش معنویت در جامعه می توان از احساس ناامنی در زندگی اجتماعی کاست (خوراسگانی و قاسمی، ۱۳۸۶).

بنابراین یکی از زمینه های اثرگذار بر احساس امنیت اجتماعی نیز طبق بررسی جامعه شناسان، روانشناسان و سایر محققان دینداری و باورهای مذهبی است. در جامعه ای که دین محوریت اصلی را داراست، دینداری افراد می تواند با سایر پدیده های اجتماعی موجود در جامعه ارتباط داشته باشد (قربان زاده، ۱۳۷۷).

پیشینه تحقیق

خوراسگانی و قاسمی (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان "رابطه احساس امنیت اجتماعی و نگرش مذهبی" به بررسی نقش نگرش مذهبی به عنوان متغیر مستقل بر احساس امنیت اجتماعی پرداختند. نتایج نشان داد نگرش مذهبی می تواند تا ۵۳٪ توان تبیین واریانس احساس امنیت اجتماعی را دارا باشد. حکیم زاده (۱۳۸۶) نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسید که آموزش آموزه های مذهبی می تواند آرامش و احساس امنیت در بین دانشجویان را بهبود بخشد. علیزاده و کمالی (۲۰۱۳) در پژوهشی به بررسی رابطه بین ابعاد دینداری (باور، مراسم، تجربه، دانش و عواقب)، با احساس امنیت (مالی، اجتماعی، جسمی و ذهنی) پرداختند. یافته های این مطالعه نشان داد بین ابعاد دینداری و احساس امنیت رابطه معنادار و مستقیمی وجود داشته و با افزایش دینداری، احساس امنیت بیشتر خواهد شد و بالعکس. فابریکاتور^۱ (۲۰۰۴) نیز بیان می کند باور به اینکه خدایی هست که موقعیت ها را کنترل می کند و ناظر بر بندگان است، تا حد زیادی باعث می شود افراد مراقب اعمال خود نسبت به یکدیگر باشند و خود را ملزم به اجرای قوانین در زندگی اجتماعی کنند. که خود باعث امنیت در جامعه می شود.

برگر به عنوان یک جامعه شناس دینی بر این باور است که، دین در طول زمان از بین

نرفته و نخواهد رفت و این به خاطر کارکرد معنادهی است که دین همیشه آن را به عهده داشته است (بک فورد^۱، ۱۹۹۲). یونگ و ویلسون نیز میزان دینداری پایین را عامل بی‌معنایی و احساس عدم امنیت در یک جامعه بیان می‌کنند (رسولی، ۱۳۸۹). در آخرین بیانیه سازمان بهداشت جهانی در دهه گذشته منتشر کرده است، سلامتی را از چهار بعد اساسی یعنی ابعاد جسمانی، روانی، اجتماعی و معنوی مورد بررسی قرار داده است. تأکید بر بعد چهارم یعنی معنویت نمایانگر آگاهی مسئولین و متخصصین سلامت روان و تأکید بر اهمیت مذهب و معنویت در زندگی افراد جامعه است (کجباف و رییس‌پور، ۱۳۸۷).

فرارو^۲ و جانسن^۳ (نقل از عباسی و جان بزرگی، ۱۳۸۹) گزارش کردند که مذهب تأثیر مثبتی بر سلامتی روانی و روانشناختی در بزرگسالی دارد. مذهب می‌تواند تأثیر مثبتی بر رضایت از زندگی داشته باشد چنین حمایت‌هایی باعث احساس امنیت جسمانی، شناختی و هیجانی می‌شوند. پوراحمد و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی روابط ابعاد دینداری و احساس امنیت با روش تحقیق توصیفی - تحلیلی روی ۴۰۰ نمونه تصادفی در ۲ شهر و ۱۰ روستای شهرستان کوههدشت پرداختند. دینداری در پنج بعد فکری، اعتقادی، مناسکی، تجربی و پیامدی و احساس امنیت در سه بخش احساس امنیت عمومی، رضایت از مسئولان امنیتی و ترس از انواع فضاهای شهری و روستایی سنجش شد. به طور کلی، نتایج تحقیق گویای این بود که رابطه معناداری بین اکثر ابعاد دینداری و احساس امنیت وجود دارد.

قربان زاده سوار (۱۳۷۷) پژوهشی با هدف تعیین چگونگی رابطه میان دینداری و احساس امنیت اجتماعی انجام داد. سؤال محوری پژوهش بدین صورت تدوین گردید که میزان دینداری جوانان (دانشجویان) دانشگاه‌های قم چه تأثیری بر میزان احساس امنیت اجتماعی آنان دارد؟ یافته‌های پژوهش رابطه متجانسی را بین میزان دینداری و میزان احساس امنیت اجتماعی نشان داد. بدین معنی که هر چه میزان دینداری افزایش یابد میزان

1- Beck ford

2- Ferraro

3- Johnson

احساس امنیت اجتماعی افزایش خواهد یافت. یافته های دیگر پژوهش نشان داد که ارتباط میزان هر یک از ابعاد سه گانه دینداری (تقید به اعتقادات، تقید به احکام و تقید به اخلاق) با میزان احساس امنیت اجتماعی متجانس بوده بدین معنی که هر چه میزان تقید به اعتقادات، احکام و اخلاق افزایش یابد، میزان احساس امنیت اجتماعی نیز افزایش خواهد یافت.

ایمان به خدا موجب می شود نگرش فرد به تمام هستی، هدف دار و معنادار باشد. عدم ایمان به خدا موجب می شود که فرد انسجام و آرامش نداشته باشد و همین امر موجب ضعف و منشأ اختلاف های بسیاری در زندگی می شود. اعمال مذهبی از لحاظ درون فردی، فرد را قادر می سازد تا از لحاظ فیزیولوژیکی، شناختی و عاطفی، و خشمش را کنترل کند. این امر به او کمک می کند تا مسئولیت اعمال خود را در تعارض ها بپذیرد و از لحاظ بین فردی، شرایطی ایجاد کند که فرد هنگام خشم، به خدا توجه کند (تقی پور، ۱۳۷۷). از طرفی با توجه به صنعتی شدن جوامع و افزایش محرک های استرس زا شاهد افزایش روزافزون رفتارهای نابهنجار هستیم. (علوی، ۱۳۷۸).

اگر قوانین رعایت نشود و امنیت تبدیل به ناامنی گردد، هرج و مرج و خشونت نیز از عوارض اجتناب ناپذیر آن خواهد بود و اگر قوانین از قدرت کافی برای حمایت از شهروندان هر جامعه ای وجود نداشته باشد، افراد برای مصون ماندن از آسیب، باید از خود دفاع نمایند. هر چند بستر پرخاشگری با احساس ناکامی انسان در ارتباط است، اما به نظر علاوه بر رعایت قوانین اجتماعی، زمینه های اعتقادی و عمل به باورهای دینی نیز می توانند زمینه ساز احساس امنیت و آرامش در همه انسان ها باشد.

اسلون^۱ و گلیلا^۲ (۲۰۰۵، نقل از علوی و همکاران، ۱۳۸۵) بر تأثیر کاهش میزان و افزایش آرامش روانی به دلیل حضور در مکان های مذهبی تأکید کرده اند.

طبق بررسی هایی که در کلینیک میو^۳ و راجستر^۴ انجام شد نیز رابطه مثبت بین

---

1 - Sloan

2 - Glila

3- Miow

4 - Racheater

شرکت در مراسم مذهبی و کاهش اختلالات رفتاری از جمله پرخاشگری تایید شده است. به نظر می‌رسد افراد با شرکت در مراسم مذهبی، زمینه برقراری ارتباط سالم و عاطفی با دیگران را به دست می‌آورند و حس همدلی، نوع دوستی، رفع مشکلات دیگران و رعایت حقوق دیگران، با حضور در مراسم مذهبی میسر می‌شود.

نتایج پژوهش بانکستون^۱ و ژو^۲ (۱۹۹۵) نشان داد که داشتن اعتقادات دینی و شرکت در فعالیت‌های مذهبی سبب کنترل پرخاشگری می‌شود. لاند و همکاران (۲۰۰۱) در پژوهشی تاثیر رفتارهای مذهبی بر پرخاشگری مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که شرکت در مراسم مذهبی رفتارهای پرخاشگری را در زنان و مردان کاهش می‌دهد و میزان کاهش پرخاشگری در زنان بیشتر از مردان بود. تحقیق نونی^۳ و وودرام^۴ (۲۰۰۲) نیز نشان داد رفتن به کلیسا و حمایت اجتماعی ایجاد شده در اثر حضور در کلیسا و انجام مراسم دعا رابطه مثبت با سلامت روانی دارد. نتایج پژوهش هیوزمن^۵ و همکاران (۲۰۱۰) نیز نشان داد که تداوم مشارکت در مراسم مذهبی رابطه معکوس با پرخاشگری دارد.

شریفی و شکر کن (۱۳۸۵) در پژوهشی دریافتند که نگرش دینی با پرخاشگری، اضطراب و افسردگی رابطه معکوس و معنادار دارد. پورغلامی و همکاران (۱۳۹۰) نیز به بررسی رابطه‌ی دینداری و کنترل خشم و ذهنیت دینی نوجوانان پسر پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که دینداری در کل با کنترل خشم رابطه معناداری داشته و این مقدار نشان دهنده اهمیت نقش دینداری در کنترل خشم است.

بنابراین انتظار می‌رود عمل به باورهای دینی و به عبارتی تاکید بر انجام باورها با مکانیسم خودکنترلی مطابق آنچه آمد بتواند در راستای احساس امنیت اجتماعی بیشتر و نیز کنترل خشم موثر باشد. بی‌شک اگر تعالیم مذهبی به افراد جامعه به درستی منتقل شود نقش کنترل درونی در امنیت اجتماعی را خواهد داشت و افراد در یک جامعه ایمن و با

---

1 - Bankston
2 - Zhou
3 - Nooney
4 - Woodrum
5 - Huesmann

احساس امنیت مسیرهای رشد و کمال را بهتر طی خواهند کرد. این نکته ای است که حتی نیروی انتظامی و پلیس جامعه نیز بر آن اذعان دارند که برای امنیت بیشتر و حتی کنترل خشونت تنها نمی توان به نیروی پلیس متکی بود و باید با آموزش مناسب و از جمله تشویق و ترغیب افراد جامعه به انجام فرایض دینی، سعی در ایجاد زمینه های خودکنترلی به منظور ایجاد احساس امنیت و آرامش نمود. به همین دلیل نقش عمل به باورهای دینی در این راستا از اهمیت خاصی برخوردار است.

به این ترتیب با توجه به نقش مذهب در ایجاد آرامش و احساس امنیت و تاکید مبانی نظری موجود بر این موضوع و نیز کافی نبودن تنها تمسک به نیروهای انتظامی و پلیس در ایجاد احساس امنیت و کنترل پرخاشگری به ویژه در قشر جوان و دانشجوی، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه عمل به باورهای دینی با احساس امنیت اجتماعی و پرخاشگری دانشجویان دانشگاه های اراک در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ انجام شد.

روش تحقیق

روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری نیز شامل کلیه دانشجویان دانشگاه های اراک در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ می باشد. حجم نمونه مطابق جدول کرجسی و مورگان ۳۷۶ نفر تعیین شد. ابتدا تعداد دانشجویان هر دانشگاه مشخص گردید. سپس با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای تعداد ۷۶ نفر از دانشگاه اراک، ۶۱ نفر از دانشگاه علوم پزشکی اراک، ۱۴۱ نفر از دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک و تعداد ۹۹ نفر از دانشگاه پیام نور اراک به عنوان نمونه انتخاب شدند. در نهایت با توجه به افت آزمودنی ها نمونه نهایی ۳۶۶ نفر (دانشگاه اراک ۸۵ نفر، علوم پزشکی اراک ۵۳ نفر، آزاد اسلامی واحد اراک ۱۱۷ نفر، و پیام نور اراک، ۱۱۱ نفر) از بین دانشجویان سال اول تا چهارم دوره کارشناسی دانشگاه های مذکور انتخاب و داده ها بر اساس آن تحلیل شد.

ابزار گردآوری داده ها

(۱) مقیاس عمل به باورهای دینی (معبد)

آزمون معبد (۲) را گلزاری در سال ۱۳۸۰ ساخت. فرم اولیه آن ۸۱ سوالی بود که

پس از انجام تمامی مراحل آزمون سازی به ۶۵ سوال تقلیل یافت. ۶۰ سوال این پرسشنامه پنج گزینه ای (همیشه، بیشتر وقت ها، بعضی وقت ها، به ندرت، اصلاً) از صفر تا چهار و پنج سوال آن به شکل شش گزینه ای با گزینه های خاص هر سوال نمره گذاری شده است. این پرسشنامه شش زمینه عمل به واجبات، دوری از محرمات، عمل به مستحبات، دوری از مکروهات، انجام فعالیت های مذهبی و تصمیم ها و انتخاب های رایج بین مسلمانان را می سنجد. اعتبار آزمون معبد ۲ با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۷٪ و با روش دو نیمه کردن آزمون معادل ۰/۹۲٪ و با شیوه بازآزمایی معادل ۰/۷۶٪ گزارش شده است. (روحانی و معنوی پور، ۱۳۸۷). پایایی پرسشنامه عمل به باورهای دینی به روش آلفای کرونباخ در این پژوهش نیز ۰/۸۸۳ به دست آمد.

۲) پرسشنامه احساس امنیت اجتماعی

پرسشنامه احساس امنیت اجتماعی یک پرسشنامه محقق ساخته است که دارای ۳۱ سوال می باشد. در این پرسشنامه آزمودنی ها بر اساس یک مقیاس ۵ درجه ای (از خیلی زیاد تا خیلی کم) نظر خود را اعلام می کنند. پایایی این پرسشنامه در تحقیق موسوی پور و کاظمی مهرآبادی (۱۳۹۲) بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶٪ و در تحقیق موسوی پور و رفیعی (۱۳۹۲) نیز ۰/۸۵ برآورد شده است. در این پژوهش نیز بر اساس ضریب آلفای کرونباخ پایایی آزمون ۰/۸۴۱ بود.

یافته ها

توصیف سطوح داده ها بر اساس عمل به باورهای دینی، امنیت اجتماعی دانشجویان به شرح زیر بود:

- ۱- عمل به باورهای دینی: هفتاد و هفت نفر (۲۱ درصد) در سطح خیلی زیاد، ۷۳ نفر (۱۹/۹ درصد) در سطح زیاد، ۷۵ نفر (۲۰/۵ درصد) در سطح متوسط، ۷۰ نفر (۱۹/۱ درصد) در سطح کم، ۷۱ نفر (۱۹/۴ درصد) در سطح خیلی کم.
- ۲- امنیت اجتماعی: هفتاد و سه نفر (۱۹/۹ درصد) در سطح خیلی زیاد، هفتاد و دو نفر (۱۹/۷ درصد) در سطح زیاد، هفتاد و یک نفر (۱۹/۴ درصد) در سطح متوسط، هفتاد و سه نفر (۱۹/۹ درصد) در سطح کم، شصت و پنج نفر (۱۷/۸ درصد) در سطح خیلی کم.

جدول ۱. ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش عمل به باورهای دینی با احساس امنیت اجتماعی			
عمل به باورهای دینی	احساس امنیت اجتماعی	متغیرها	
		۱	۰/۴۸۵**
	۰/۰۰۰	سطح معنی داری	
۳۶۶	۳۵۴	تعداد	
۰/۴۸۵**	۱	ضریب همبستگی	احساس امنیت اجتماعی
۰/۰۰۰		سطح معنی داری	
۳۵۴	۳۵۴	تعداد	

**P: ضرایب همبستگی در سطح ۱٪ معنی دار است (دو دامنه).

جدول ۲. پیش بینی احساس امنیت اجتماعی بر اساس عمل به باورهای دینی					
سطح معنی داری	آزمون F	میانگین مجذورات	درجه آزادی (df)	مجموع مجذورات	
۰/۰۰۰	۱۰۸/۱۴۷	۱۹۰۱۸/۳۴۹	۱	۱۹۰۱۸/۳۴۹	رگرسیون
		۱۷۵/۸۵۷	۳۵۲	۶۱۹۰۱/۶۰۶	باقیمانده
			۳۵۳	۸۰۹۱۹/۹۵۵	کل
ضرایب					
سطح معنی داری	t	ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده		
			SE	B	
۰/۰۰۰	۹/۲۰۶	بتا (β)	۳/۹۷۸	۳۶/۶۲۶	ضریب ثابت
۰/۰۰۰	۱۰/۳۹۹	۰/۴۸۵	۰/۰۲۶	۰/۲۷۴	عمل به باورهای دینی
$ARS=۰/۲۳۳$ ، $R^2=۰/۲۳۵$ ، $R=۰/۴۸۵$ متغیر ملاک: احساس امنیت اجتماعی					

بحث و نتیجه گیری

هدف کلی پژوهش حاضر عبارت از بررسی رابطه عمل به باورهای دینی با احساس امنیت اجتماعی در دانشجویان دانشگاه های شهر اراک بود. به منظور دستیابی به هدف فوق هر یک از فرضیه ها تحلیل شد.

فرضیه نخست عبارت بود از این که بین عمل به باورهای دینی با احساس امنیت اجتماعی در دانشجویان دانشگاه های اراک رابطه معنی داری وجود دارد. مطابق نتایج جدول ۲، عمل به باورهای دینی پیش بینی کننده معنی داری برای احساس امنیت اجتماعی در دانشجویان دانشگاه های اراک بوده است و فرضیه نخست تحقیق تایید می شود که این نتیجه با نتایج پژوهش های علیزاده و کمالی (۲۰۱۳)، نونی و وودرام (۲۰۰۲)، پوراحمد و همکاران (۱۳۹۱)، خوراسگانی و قاسمی (۱۳۸۶) و قربان زاده سوار (۱۳۷۷) همسو بوده است.

قرآن به کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام می دهند وعده حکمرانی روی زمین و امنیت و آرامش را می دهد (سوره نور آیه ۵۵). وعده آرامش و امنیت در کنار حکمرانی بشر می تواند انگیزه مناسبی برای اعمال نیک از نگاه قرآن باشد. وعده پاداش است که می تواند انسان را علاوه بر وجود انگیزه های فطری و دینی به سمت انجام و عمل به باورهای دینی سوق دهد. در جایی که دولت ها و قوانین مصوب آنها به تنهایی قادر به تأمین امنیت نیستند، دینداری و عمل به باورهای دینی نقش مهمی را در ایجاد احساس امنیت و گسترش معنویت در جامعه خواهد داشت. حتی برخی کارشناسان احساس امنیت در جامعه را مهم تر از وجود امنیت در آن می دانند، زیرا ممکن است در جامعه ای؛ امنیت از لحاظ انتظامی و پلیس وجود داشته باشد اما فرد احساس امنیت نکند. بنابراین تحقیقات انجام شده و نتایج به دست آمده دین و عمل به فرائض دینی از راههای بسیار مناسب برای ایجاد احساس امنیت اجتماعی و سلامت روانی می باشد. راش (۱۸۳۴)، نقل از شهبازی، (۱۳۷۵) بر این باور است که مذهب آن قدر برای پرورش سلامت روان آدمی اهمیت دارد که هوا برای تنفس. دین را می توان وسیله سازمان دهنده احساس امنیت دانست (گیدنز، نقل از ربانی خوراسگانی و قاسمی، ۱۳۸۶). مطابق آیه شریفه ذکر شده نیز معلوم است که دین دارای مدلی است که براساس آن می توان وضعیت مطلوبی از لحاظ احساس امنیت ایجاد نماید.

به این ترتیب دین می تواند زندگی را معنی دار نموده و باعث افزایش احساس امنیت اجتماعی شود، علاوه بر آن دین باعث هماهنگی بین نیت درونی و رفتار بیرونی می شود و ظرفیت پذیرش تغییرات را افزایش می دهد و این نیز منجر به سلامت روانی شده و ضریب امنیت فرد و جامعه را بالا می برد (عباسی و جان بزرگی، ۱۳۸۹). بنابراین رابطه مثبت بین

عمل به باورهای دینی و امنیت اجتماعی قابل تبیین می باشد.

در تبیین عدم همسویی این نتایج می توان گفت پژوهش های انجام شده در جوامعی دیگر صورت گرفته و همچنین موقعیت جغرافیایی، تحصیلی و سن شرکت کنندگان در این پژوهش با پژوهش های مشابه متفاوت است و ممکن است در نتیجه تأثیر گذاشته باشد. همچنین سطح و میزان پرخاشگری در دانشجویان بالغ بر ۶۰ درصد در سطح متوسط و بیش از آن گزارش شده است، به نظر در نمونه حاضر عامل عمل به باورهای دینی تنها تبیین کننده پرخاشگری دانشجویان نبوده است. در توصیه های دینی بر صبر و فرونشاندن خشم و یا کنترل آن تأکید شده است و یا رابطه معنی داری بین کنترل خشم و سلامت روانی وجود داشته است همواره در نتایج تحقیقات گزارش شده است. اما ممکن است پرخاشگری به عوامل دیگری چون شیوه و سبک تربیتی در دوره کودکی، محل زندگی، وضعیت اقتصادی و یا حتی متأثر از شرایط جسمانی و روان شناختی دوره نوجوانی و جوانی مرتبط باشد. بنابراین می توان تصور کرد جوان عامل به فرائض باشد ولی تحت تأثیر عناصر جسمی یا روانی و یا سایر شرایط مقتضای سن سطحی از پرخاشگری را نیز داشته باشد. همچنین در مدل چند بعدی باس و پری (۱۹۹۲؛ نقل از محمدی، ۱۳۸۵) که تحقیق حاضر از پرسشنامه آنان بهره برده است، پرخاشگری انسان دارای ابعادی است. مانند ابعاد حرکتی، عاطفی و هیجانی یا شناختی، به این معنی که محتوای پرخاشگری در دانشجویان ممکن است بیشتر به صورت عاطفی یا شناختی باشد تا حرکتی و لذا توجه به جنسیت در پژوهش حاضر و شیوه گزارش تا نحوه بروز پرخاشگری در دانشجویان نیز باید مورد توجه باشد. مطابق برخی تحقیقات گزارش شده (علوی و همکاران، ۱۳۸۵) از عوامل اثرگذار بر کاهش میزان پرخاشگری و افزایش سلامت روانی انجام عملی برخی مناسک و حضور در مجالس عمومی مذهبی است. شاید دانشجویان به دلیل مشکلات درسی و سایر محدودیت ها از حضور منظم در این گونه مجالس معذور بوده و لذا عمل به باورهای مذهبی در آنان بیشتر جنبه فردی داشته باشد، که خود می تواند از عوامل دیگر تبیین چنین نتیجه ای در نمونه حاضر باشد. بنابراین انجام مطالعات پیگیری می تواند در تکمیل این یافته ها مفید باشد.

به دین سان با توجه به نتایج به دست آمده می توان انجام اعمال و فرایض دین را به عنوان یکی از روش های ایجاد بهبود احساس امنیت اجتماعی پیشنهاد نمود. همچنین بر اصلاح سبک زندگی و آموزش مناسب به منظور کاهش میزان استرس و خشم در دانشجویان تأکید می شود. امید است با انجام پژوهش های پیگیر، عوامل موثر بر افزایش تحلیل و تبیین گردد.

فهرست منابع

۱. بیات، بهرام. (۱۳۸۸). بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی. انتظام اجتماعی، (۱۱)، ۲۵-۱۷.
۲. پوراحمد، احمد؛ عیوضلو، محمود؛ حامد، محبوبه؛ عیوضلو، داود و رضایی، فرشته. (۱۳۹۱). بررسی رابطه دینداری و احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، (۱۱)، ۲۰-۱.
۳. پورغلامی، فرزاد؛ فراشینی، رضا و زارعی، هوشنگ. (۱۳۹۰). بررسی رابطه‌ی بین دینداری و کنترل خشم در دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی شهرستان فراشبند. همایش ملی آسیب‌شناسی مسائل جوانان، تهران.
۴. تقی‌پور، م. (۱۳۷۷). باورهای غیرمنطقی و آشفتگی‌های روانی. مجله بهداشت جهان، ۳، (۱۲)، ۴۰-۳۲.
۵. حسونند، اسماعیل، حسونند، احسان (۱۳۹۱). بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت اجتماعی جوانان (مطالعه موردی شهر سلسله). فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، ۴ (۴)، ۸۰-۵۷.
۶. توسلی، غلامعباس و مرشدی، ابوالفضل. (۱۳۸۶). سطوح و نگرش مذهبی در دانشجویان دانشگاه امیرکبیر. مجله جامعه‌شناسی، (۴)، ۹۰-۷۵.
۷. حسینی‌نثار، مجید و قاسمی، علی. (۱۳۹۱). بررسی احساس امنیت و عوامل موثر بر آن در کشور. مقاله ارائه شده در چهارمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری: مشهد مقدس.
۸. حکیم‌زاده، علی (۱۳۸۶). دینداری جوانان و عوامل موثر بر آنان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شاهد تهران.
۹. خوراسگانی، علی؛ قاسمی، وحید (۱۳۸۶). رابطه احساس امنیت اجتماعی و نگرش مذهبی، مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، ۲۵ (۴)، ۱۸-۱.
۱۰. روحانی، عباس، معنوی‌پور، داوود (۱۳۸۷). رابطه عمل به باورهای دینی با شادکامی و رضایت زناشویی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد مبارکه. فصلنامه دانش و پژوهش در روانشناسی، ۳۵ (۲۶)، ۲۰۶-۱۸۹.
۱۱. شریفی، طیبه؛ شکرکن، حسین؛ احدی، حسن و مظاهری، محمد. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین

۱۲۵. هویت های دینی و ملی با سلامت روانی دانشجویان. یافته های نو در روانشناسی، ۳(۱۱)، ۱۴۲-۱۲۵.
۱۲. عباسی، مهدی و جان بزرگی، مسعود. (۱۳۸۹). رابطه ابعاد جهت گیری مذهبی با پایداری هیجانی. روانشناسی و دین، ۳(۳)، ۱۸-۵.
۱۳. علوی، سید سلمان؛ ثابت قدم، مرتضی؛ امانت، سیامک؛ نورایی، زهره و حسینی، اعظم. (۱۳۸۷). نقش مذهب در کاهش پرخاشگری. روانشناسی و دین، ۴، ۱۱۷-۱۲۸.
۱۴. طالبان، محمد رضا. (۱۳۷۹). بررسی تجربی دینداری نوجوانان کشور. وزارت آموزش و پرورش، دفتر توسعه و برنامه ریزی امور پرورشی.
۱۵. طالبان، محمدرضا. (۱۳۸۳). افول دینداری و معنویت در ایران: توهم یا واقعیت. فصلنامه حوزه و دانشگاه، ۹(۳۵)، ۳۵-۵۲.
۱۶. کامران، فریدون؛ عبادتی نظری، سمیه (۱۳۸۹). بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی موثر بر احساس آرامش و امنیت اجتماعی زنان دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جامعه شناسی دانشگاه های شهر تهران. فصلنامه پژوهش اجتماعی، ۳(۶)، ۴۳-۵۶.
۱۷. کلاهچیان، محمود (۱۳۸۴). راه کارهای تحقق امنیت اجتماعی، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، معاونت اجتماعی ناجا (شماره یک)، تهران: گلبویه.
۱۸. کجباف، محمد باقر و رئیس پور، حفیظ اله. (۱۳۸۷). رابطه بین نگرش مذهبی و سلامت روانی در بین دانش آموزان دبیرستان های انه اصفهان، دوفصلنامه مطالعات اسلام و روان شناسی، ۱(۲)، ۷۲-۹۳.
۱۹. قربان زاده سوار، زهرا. (۱۳۷۷). بررسی تأثیر دینداری بر احساس امنیت اجتماعی جوانان (قم). پایان نامه کارشناسی: دانشگاه باقر العلوم (علیه السلام).
۲۰. محمدی، نورالله. (۱۳۸۵). بررسی مقدماتی شاخص های روان سنجی پرسشنامه پرخاشگری باس و پری. مجله علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه شیراز، ۴(۲۵)، ۱۳۵-۱۵۱.
۲۱. موسوی پور، سعید و کاظمی، رضوانه. (۱۳۹۲). رابطه ویژگی های شخصیتی با احساس امنیت اجتماعی و گرایش به حجاب دانشجویان. فصلنامه دانش انتظامی پلیس استان مرکزی. ۳(۱) و ۲، ۹-۲۲.
۲۲. موسوی پور، سعید؛ رفیعی، مریم (۱۳۹۲). رابطه مولفه های محتوای رویا با کیفیت زندگی و

احساس امنیت اجتماعی در دانشجویان دانشگاه اراک. پایان نامه کارشناسی دانشگاه اراک.
۲۳. نویدنیا، منیژه. (۱۳۸۵). تأملی نظری در امنیت اجتماعی: با تأکید بر گونه‌های امنیت. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۹ (۱)، ۷۳-۵۳.

24. Alizadeh, M; Kameli, M. (2013). Security and religious interactions in urban spaces The Case Study of Qom. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 6 (10): 1345-1351.

25. Beckford, J. A (1992) *Religion and Advanced Industrial Societies*. New York: Routledge.

26. Bankston, C.L; Zhou, M. (1995). Religious participation ethnic identification and adaptation of Vietnamese adolescent in an immigrant community. *Sociological Quarterly*, 36, 523-534.

27. Fabricatore, A. N. (2004). Stress, religion, and mental health: Religious coping in mediating and moderating roles. *International Journal for the Psychology of Religion*, 14, 91-108.

28. Huesmann, L. R; Dubow, E. F; Boxer, P. (2010). Participation in Religious Activities as a Protective and Exacerbating Factor in the Development and Continuity of Aggressive Behavior across the Lifespan and Generations. *Religiosity and Aggression*: 1-39 (<http://www.sydney-symposium.unsw.edu.au/2010/chapters/HuesmannSS-SP2010.pdf>).

29. Landau, S. F. (2001). The effect of religiosity on direct and indirect aggression among males and females

30. Nooney, J; Woodrum, E. (2002). Spiritual and religious factors in substance use. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 41, 359-368.